

Devátý kongres MAPRJAL: na prahu nutných změn

Ve dnech 16.-21. srpna 1999 se konal v Bratislavě IX. kongres Mezinárodní asociace učitelů ruského jazyka a literatury (MAPRJAL). Jeho konání byla odloženo o jeden rok kvůli 200. výročí narození Alexandra Sergejeviče Puškina, takže na plenárním zasedání, ale také ve speciálních sekcích, zejména v literárněvědné, zazněly referáty vztahující se k Puškinovu dílu a jeho sepětí se současnou literaturou. Organizátoři kongresu, mezi nimiž klíčové místo zaujala známá slovenská metodička a autorka učebnic ruštiny Eva Kollárová, se svého úkolu zhostili na výbornou: podařilo se jim celý kongres zvládnout nejen organizačně, ale také finančně a společensky. Slavnostního zahájení v budově Technické univerzity v Bratislavě se zúčastnili ministři školství Ruské federace a Slovenské republiky a další, především akademické osobnosti, které byly přítomny také krátkému kulturnímu programu. IX. kongresu MAPRJAL se podle oficiální statistiky zúčastnilo 526 delegátů z 41 zemí.

Práce kongresu probíhala v pěti sekcích: lingvistické, literárněvědné, metodické, kulturologické a u „kulatého stolu“, kde se uplatnily zejména příspěvky diskusního a vyhraněně inovačního charakteru. Organizátoři vydali ve dvou dílech resumé referátů účastníků kongresu (*Ruskij jazyk, literatura i kul'tura na rubeže vekov I-II, Otvetstvennyj redaktor: O. Kovačičová, Bratislava 1999*). Přítomné svazky do značné míry reflektují nejen kvantitativní proporce jednotlivých širokých oborů, ale také kvalitativní posuny. Ve sféře lingvistiky je zřetelný rozvoj mezních a periferních disciplín a zřejmá je také transcendence k literární vědě, kulturologii a sociálním vědám (mj. J. L. Kudrjavceová, Rusko, Jméno jako znak bytí v poetice J. Brodského; A. Lichačová, Litva, Metafora hry a hra na metafory v současném ruském televizním vysílání; A. Lukaševič, Bělorusko, Sociologické aspekty fungování a studia ruského jazyka v Bělorusku; V. P. Něroznak, Rusko, Jazyky a stát: struktura jazykové situace v zemích SNS a Baltska; A. I. Něčajevová, Rusko, Antropocentrická báze vzájemného vztahu různých přístupů při vidové analýze textů). Podobné tendence jsou vidět v literárněvědné rusistice – směřování k filozofickým aspektům poetiky a k sociálnímu fungování literárního textu. V centru pozornosti stojí modernismus a postmodernismus; potěšitelné je, že zde najdeme příspěvky o V. Nabokovovi vedle seriózního komparativního zkoumání díla M. Šolochova. Leitmotivem jsou stati s motivy krize filologických věd obecně a literární vědy zvláště, i když v plenárním bloku zazněly jen v jednom příspěvku. Na plenárním zasedání (zde o tom promluvil Andrej Červeňák) i jinde zazněly referáty o jubilantovi Puškinovi.

Stabilní místo v materiálech kongresů MAPRJAL mají studie metodické. V druhém svazku bratislavských materiálů najdeme převahu statí o ústním projevu, multi-mediálním přístupu, rétorice, rychlém čtení a psaní a nových metodách. Roste popularita kulturologie: to se projevilo v počtu příspěvků v kulturologické sekci. Nicméně z charakteru textů je zřejmé, že hranice či „mantinely“ tzv. kulturologie nejsou zdaleka dobudovány: vyskytují se zde příspěvky vysloveně literárněvědné (např. Ukrajinská

literatura epochy baroka v evropském kontextu), jinde se setkáváme s rozpětím spíše sociologickým nebo lingvisticko-metodickým. Někdy se dokonce zdá, že sem byly začleněny studie, které mají být zcela zřejmé v „tradičních“ sekcích, tj. v lingvistické a literárněvědné. Je transcendence tradičních mezi vědecké disciplíny již sama o sobě důvodem k zakotvení v jiné disciplíně?

Základní tematické zaměření kongresu (ruský jazyk, literatura a kultura na hranici století) stimulovalo ke zkoumání současného stavu: právě ruština a vše ruské se v této době radikálně mění.

Kongres zvolil staronovým předsedou akademika V. G. Kostomarova a zdálo se, že kromě poněkud trapných diskusí o personálních otázkách, je v organizaci MAPRJAL všechno při starém. Nicméně nespokojenost zejména mladších účastníků byla zřejmá, ale projevovala se spíše v kuloárech: nejde o žádné převraty a revoluce, které vždy přinesou spíše škodu, neboť jsou nutným zlem při nezbytí reagovat na neudržitelný stav: zde by byly na místě uvážlivé, ale důsledné a rychlé reformy, aby z poněkud zkostratělé organizace učinily pružnou strukturu na úrovni doby – technologicky i metodologicky. „Kulatý stůl“ jako zvláštní sekce by k tomu mohl být cestou – MAPRJAL by se měla rozhodně otevřít jiným příbuzným organizacím, např. Mezinárodnímu komitétu slavistů nebo Mezinárodní radě pro studium střední a východní Evropy (ICCEES). Tyto změny jsou nevyhnutelné a nepochybně se o nich bude dále jednat: tato jednání by měla vyvrcholit a uzavřít se na X. kongresu, který byl svolán na červen-červenec 2003 do Sankt-Petěrburgu. Otázka je, zda tato línost a nechť k hovorům o změnách, nezpůsobí, že bude promarněna spousta času, který by bylo možné využít jinak.

IX. kongres MAPRJAL vyvolal i značnou publikační aktivitu. V roce 1999 vychází mimo jiné ostře sledovaný sborník ruské delegace (Materialy IX kongressa MAPRJAL, Bratislava 1999 gg. – Doklady i soobščeniija rossijskich učenyh; redakcionnaja kollegija: J. J. Prochorov – otvetstvennyj redaktor, I. K. Gapočka, I. V. Michailkina, J. N. Popov, Moskva 1999) svědčící o obratu k novým disciplínám, mj. k lingvokulturologii a asociativní analýze literárního textu a multimediálního hypertextu. Řada publikací ke kongresu si zaslouží samostatnou recenzi. Na tomto místě se zmiňuji alespoň o dvou brožurách vydaných Českou asociací rusistů péčí Jaroslava Vávry a Jiřího Klapky. První obsahuje přehledové stati o české rusistice (M. Hrala – O. Richterek: *Chudožestvennyj perevod ruskkoj literatury v Češskoje respubliky na sovremennom etape*; S. Jelínek – R. Purm: *Didaktika ruskogo jazyka v Češskoje respubliky posle VIII kongressa MAPRJAL*; Z. Mathauser – I. Pospíšil: *Zamečanija k češskoje literaturovedčeškoje rusistike 1994-1999 gg.*; R. Zimek – A. Brandner: *Češskoje jazykovedčeškoje rusistika za 1994-1999 gg.*). Druhý díl obsahuje texty 22 referátů českých rusistů: problém je, zda jsou tyto příspěvky skutečně špičkou české rusistiky. Je všeobecně známo, že se – nehledě na veškeré snahy – nepodařilo propojit aktivity všech významných českých rusistů. Je to věc citlivá – ostatně rusistika není jen MAPRJAL a vědecká práce se přece neřídí kongresy této organizace. Nicméně nedostatek komunikace mezi bohemisty, slavisty a rusisty přece jen těmto oborům neprospívá a není normální. Někteří

čeští rusisté odmítají MAPRJAL z politických důvodů jako organizaci spjatou s minulostí, jako celek konzervativní, na druhé straně není vždy nutné likvidovat celé organizační struktury, zvláště když měly světovou bázi, spíše je třeba posunout je k novým funkcím. Takto neuváženě byl například před devíti lety zrušen časopis Československá rusistika: vždy je lehčí zrušit než změnit. MAPRJAL je organizací, která stojí na prahu nutných změn, které by ji posunuly – nejen chronologicky – do třetího tisíciletí.

Ivo Pospíšil